

Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler

International Students in Turkey

Mahmut ÖZER

ÖZ

Son yıllarda dünya genelinde sayıları üç milyon üzerinde olan uluslararası öğrencileri kendi ülkelerinin yükseköğretim kurumlarına alabilmek için ülkeler kıyasıya rekabet etmektedirler. Uluslararası öğrenciler, artık yükseköğretim sistemleri ve kurumlarının uluslararasılaşma boyutlarının en önemli göstergelerinden birisini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, yükseköğretim sistemimiz ve kurumlarımızın bu göstergesinin ne durumda olduğunun tespiti, oldukça büyük bir genişleme yaşayan yükseköğretim sistemimiz açısından büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmada, ülkemizdeki uluslararası öğrencilerin durumu ele alınmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Uluslararası öğrenciler, Yükseköğretim

ABSTRACT

There are over three million international students worldwide, and in recent years higher education institutions compete with each other in order to receive these students to their institutions. International students are now one of the most important indicator of the internationalization of the higher education systems and institutions. In this context, the detection of the status of this indicator in our higher education system and institutions is of great importance as our higher education system shows a large expansion. This study, discusses the status of international students in our country.

Keywords: International students, Higher education

GİRİŞ

Özellikle son yirmi yıllık süreçte belirgin bir şekilde artış gösteren uluslararası öğrenci dolaşımı, hem kalite açısından hem de sosyal, kültürel, ekonomik ve politik katkıları açısından, dünya yükseköğretim alanında her geçen gün giderek daha da önemli hale gelmektedir (Günay & Günay, 2011; Günay, 2011; Özoğlu, 2011; Özer, Gür & Küçükcan, 2011). Uluslararası öğrenciler hem ekonomik hem de beşeri sermaye açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu nedenle gelişmiş yükseköğretim sistemlerine sahip ülkeler bu fırsatlardan daha fazla yararlanabilmek için kıyasıya rekabet etmektedirler. Bu rekabetin altında birçok neden yatmaktadır. Özellikle en fazla uluslararası öğrenciyi sahip Birleşik Devletler, Avustralya, İngiltere ve Kanada gibi ülkelere bakıldığında uluslararası öğrencilerin ülke ekonomilerine katkılarının ne denli büyük olduğu net bir şekilde görülebilmektedir. Örneğin Kanada’da uluslararası öğrencilerin ülke içinde yaptıkları harcamalar toplamı, ülkenin en önemli ihracat sektörlerinden elde edilen gelirleri dahi geride bırakabilmektedir (Roslyn Kunin and Associates, Inc., 2009). Avustralya’da da durum benzerdir: Uluslararası eğitim faaliyetleri, hizmet

sektöründe ihracatta birinci sırada yer almaktadır. Uluslararası öğrenci sayısı arttıkça ülkeler hizmet sektöründe ciddi anlamda yeni istihdam alanlarına da sahip olabilmektedirler. Bu çerçevede Kanada’da yaklaşık 80 bin kişiye istihdam olanağı sunulduğu belirtilmektedir (Roslyn Kunin and Associates, Inc., 2009). Uluslararası nitelikli lisansüstü öğrenciler yükseköğretim kurumlarının bilimsel araştırma kapasitelerine önemli katkılar sağlamakta ve uluslararası rekabet güçlerini artırmaktadır. Uluslararası eğitim konusu, sadece ekonomik getirisi ve bazı mesleki alanlarda insan yetiştirme açısından önemli değildir. Bir kampüste uluslararası öğrenci ve öğretim elemanlarının yer alması, doğrudan doğruya sunulan eğitimin biçimini ve niteliğini etkilemekte, ayrıca kültürler arası diyalogun geliştirilmesine de imkan tanımaktadır.

TÜRKİYE’DEKİ DURUM

Türkiye, yükseköğretimde son yıllarda son derece büyük bir genişlemeye tanık olmaktadır. Yükseköğretime erişim kapasitesi ve dolayısıyla yükseköğretimde okullaşma oranında sığrama yaşanmış ve bu artışın devam edeceği de görülmektedir.

Mahmut ÖZER (✉)

Bülent Ecevit Üniversitesi Rektörü; Mühendislik Fakültesi, Elektrik Elektronik Mühendisliği Bölümü, Zonguldak, Türkiye
Rector of Bülent Ecevit University; Faculty of Engineering, Department of Electrical Electronics Engineering, Zonguldak, Turkey
mahmutozer2002@yahoo.com

Geliş Tarihi/Received : 03.04.2012

Kabul Tarihi/Accepted : 21.04.2012

Bu önemli gelişmelere paralel olarak yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşma boyutunun da ihmal edilmemesi, sağlıklı büyüme açısından önemlidir. Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın en önemli göstergelerinden birisi olarak kabul edilen uluslararası öğrenciler açısından Türk yükseköğretim sisteminin nerede olduğunun tespiti, aynı zamanda yukarıda değinilen katkılarında ne kadar faydalanılabildiğinin de bir tespitini sağlayacaktır. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı tarafından yayımlanan *Küresel Eğilimler Işığında Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler* başlıklı araştırma raporu (Özoğlu, Gür & Coşkun, 2012), bu çerçevede ülkemizdeki uluslararası öğrencilerin mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri hakkında önemli tespitlerde bulunmaktadır.

Son yıllarda giderek bölgesel bir güç haline gelen Türkiye’nin önümüzdeki yıllarda da bu rolünü sürdürebilmesi, diplomasinin yanında, hem ülke içinde siyasi ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayacak iyi yetişmiş bir işgücüne sahip olmasına, hem de ülke dışında sağlam sosyal, ekonomik ve kültürel ilişkiler kurmasına bağlıdır. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye’nin yükseköğretim sisteminde standartları yükseltmek için uluslararası öğrenci sayısını artırmaya çalışması, bu bağların kurulmasında önemli bir işlev görebilecek bir araç olacaktır. *Küresel Eğilimler Işığında Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler* başlıklı araştırma raporu, uluslararası öğrenciler açısından son yıllarda kaydedilen olumlu gelişmelere rağmen, Türkiye’nin bu alanda istikrarlı bir başarı yakalayamadığını ortaya koymaktadır. Türkiye, yurtdışında okuyan yaklaşık 65 bin genci ile uluslararası öğrenciler açısından kaynak ülke konumunda olup kaynak ülkeler arasında beşinci sırada yer almaktadır. Buna karşılık Türkiye’de okuyan uluslararası öğrenci sayısı yaklaşık 26 binler seviyesinde kalmıştır (Özoğlu et al., 2012). Bu sayının yetersizliği bir tarafa, mevcut öğrencilerin mezuniyet oranlarının da düşük olduğu görülmektedir. Bu bir açıdan gelen öğrencilerin nitelik sorununu diğer açıdan öğrencilerin karşılaştıkları önemli problemlerin hala çözülemediğini düşündürmektedir.

Bu raporda, Türkiye’de yükseköğrenim gören uluslararası öğrencilerin, başvurudan mezuniyete kadar geçen farklı süreçlerde yaşadıkları tecrübeler, uluslararası öğrencilere ilişkin küresel eğilimler ve uluslararası öğrenciler açısından önemli

deneyimlere sahip farklı ülkelerin politikalarının değerlendirilmesi ışığında incelenmiş olup raporda aşağıda değinilen bazı tespitler ön plana çıkmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Özoğlu et al., 2012):

- Uluslararası öğrenciler konusu, Türkiye’de 1990’lı yılların başından itibaren bir politika alanı olarak ele alınmaya başlanmıştır. Ne var ki, yükseköğretim kurumlarımızda kayıtlı uluslararası öğrenci sayısında yaşanan iniş ve çıkışlar, bu konuda izlenen politikaların istikrarlı olmadığını göstermektedir. 1990’lı yılların ortalarında 16 bin uluslararası öğrenci ülkemizde eğitim görmekteyken, öğrenci sayısı önce artmış sonra azalarak 2000’li yılların ortalarına doğru 14 binlere gerilemiş ve son yıllarda tekrar artmaya başlamış ve 25 bin seviyesine çıkmıştır (Tablo 1).
- Büyük Öğrenci Projesi (BÖP)’nin başladığı andan itibaren, Türkiye’ye gelen yaklaşık 32 bin öğrenciden sadece 9.541’i mezun olmuştur. Mezuniyet oranının oldukça düşük olması, BÖP’ün verimliliği hakkında ciddi kaygı uyandırmaktadır
- Öğrencilerle yapılan görüşmelerde Türkiye’de sunulan eğitim imkânlarının yeterince ve etkili bir şekilde tanıtilmediği ve bu durumun uluslararası öğrenci politikası bağlamında Türkiye’nin en önemli eksiklerinden birisi olduğu tespit edilmiştir.
- Uluslararası öğrencilere göre, Türkiye’de yükseköğrenim görme, kendilerine saygınlık kazandırmakta ve kendi ülkelerinde özellikle özel şirketlerde etkin pozisyonlarda iş bulma kolaylığı sağlamaktadır. Avantajların yanında, Türkiye’de yükseköğrenim görenlerin, Türkiye’den (bütün üniversitelerden veya bazı üniversitelerden) alınan diplomaların denkliğinin verilmemesine veya zor verilmesine bağlı olarak, bazı ülkelerde öğrenciler açısından dezavantaj oluşturduğu tespit edilmiştir.
- Türkiye’ye küresel düzeyde uluslararası öğrenci dolaşımında ön plana çıkan kaynak ülkelerden (örn., Çin, Hindistan, G. Kore, Almanya, Fransa ve Rusya) ziyade yakın

Tablo 1: Türkiye’de Öğrenim Gören Uluslararası Öğrencilerin 2000-2010 Yılları Arası İstatistikleri (Özoğlu et al., 2012)

Yıllar	Toplam Öğrenci Sayısı	Yeni Kayıt	Mezun	Kayı Silinen	Tüm Öğrenciler İçindeki Payı
2000/01	15.805	2.713	1.774	1.233	%1,0
2001/02	15.505	2.707	1.746	1.812	%0,9
2002/03	15.017	3.070	1.813	1.800	%0,8
2003/04	14.693	3.289	1.599	1.526	%0,7
2004/05	14.794	3.226	1.499	1.137	%0,7
2005/06	15.481	3.323	1.599	1.522	%0,7
2006/07	15.893	3.533	1.550	1.338	%0,6
2007/08	16.829	3.824	1.691	1.079	%0,7
2008/09	18.158	4.099	1.754	143	%0,6
2009/10	21.361	5.100	1.980	426	%0,6
2010/11	26.228	7.273			%0,6

coğrafyadaki ve kültürel ilişkilerimizin yoğun olduğu ülkelerden (örn., Azerbaycan, Kıbrıs, Türkmenistan, İran ve Bulgaristan) öğrenci gelmesi, Türkiye'nin uluslararası öğrenci profilinin diğer gelişmiş ülkelerden farklı olduğunu ortaya koymaktadır.

- Öğrencilerin Türkiye'yi tercih ederken; eğitim kalitesi, eğitim ve yaşam maliyeti, burs olanakları, Türkiye'nin kültürel, dinî veya etnik yapısı ile kendi ülkelerindeki faaliyet gösteren Türk okullarında çalışan yetkililerin tavsiyeleri gibi etmenleri göz önünde bulundurdıkları tespit edilmiştir.
- Uluslararası öğrencilerin Türkiye'den genel olarak memnun oldukları tespit edilmiştir. Ancak, öğrencilerin bazıları, sosyal hayatta bazı sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir. Bu sorunlar beş başlıkta toplanmıştır: kültürel farklılıktan kaynaklanan sorunlar, dile bağlı sorunlar, konaklama, sağlık sigortası ve maddi sorunlar.
- Üniversitelerin uluslararası ofisleri daha çok Erasmus Programı ekseninde faaliyet göstermektedir, tam zamanlı olarak gelen uluslararası öğrencilere hitap edememektedir (Özoğlu et al., 2012).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye'de uluslararası öğrencilerin sayılarının artırılmasına ilişkin iki önemli konuda (tanıtım faaliyetleri ve öğrenci başvuru, kabul prosedürleri) önemli eksiklikler bulunmaktadır. Raporda her iki konuyla ilgili uluslararası öğrenciler açısından büyük deneyime sahip ülkelerin yaklaşımları da göz önüne alınarak çözüm önerileri sunulmaktadır: Tanıtım faaliyetleri yetersiz ve eksiktir. Türkiye'de yükseköğrenim görmek isteyen öğrencilere yönelik yapılan tanıtım ve danışmanlık hizmetlerinin artırılması gerekmektedir. Üniversitelerin daha fazla uluslararası öğrenci çekmek amacıyla yapacakları tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin, hükümet tarafından ihracat desteği kapsamına alınması ve tanıtım giderlerinin yarısının karşılanmasının avantajları kullanılarak üniversitelerin tanıtım süreçlerine daha fazla müdahil olmaları sağlanmalıdır (Özoğlu et al., 2012).

Öğrenci başvuru ve kabul prosedürleri karmaşıklık arz etmektedir. YÖK'ün ve merkezi yerleştirmenin kaldırılması sonrasında, uluslararası öğrenciler için karmaşık ve pahalı bir hal alan başvuru sürecinin sadeleştirilmesi; başvuru işlemleri için İngiltere'de "Universities and Colleges Admissions Service" (UCAS) ya da Birleşik Devletler'de "The Common Application" örneklerinde olduğu gibi merkezi, çok dilli ve çevrimiçi bir başvuru sistemi kurulması ve başvuruların bu sistem üzerinden alınması büyük avantaj sağlayacaktır (Özoğlu et al., 2012). Başvuru yapacak adayların, üniversitelerle ilgili bilgilere web ortamında tek bir adresten erişmesi hem öğrencilerin sıklıkla dile getirdiği yetersiz ya da yanlış bilgilendirme sorununa çözüm getirecek hem de güven tesis edecektir. Ayrıca öğrenciler, tek tek üniversitelere başvuru yapmak yerine tek bir web sitesi üzerinden bütün başvuru işlemini tamamlayabilmenin kolaylığı ve avantajını kullanmış olacaklardır.

Diğer taraftan, uluslararası öğrencilerin üniversite içinde karşılaştıkları problemlerde muhatap bulamamaları veya idari mekanizmaların eksik veya yanlış bilgiyle yönlendirmeleri büyük sorun teşkil etmektedir. Bu nedenle uluslararası öğrencilerin eğitimleri boyunca üniversite içinde aktif danışmanlık alabilecekleri etkin uluslararası öğrenci ofisleri olmalı, öğrencilerin karşılaştıkları problemlerin hızlı bir şekilde çözülmesini sağlamalıdır. Bu ofisler sadece öğrencilerin problemleri olması durumunda başvurdukları edilgen bir konumda olmamalı, mevcut öğrencilerin başarı durumlarını izlemeli, belirli aralıklarla uluslararası öğrencilerle toplantılar ve etkinlikler düzenlemelidir. YÖK'ün koordine ettiği ve tüm üniversitelerin uluslararası öğrenci ofisi temsilcilerinin katılımıyla bilgilendirme ve sorunların tartışıldığı çalıştaylar belirli aralıklarla düzenlemeli, sorunlar ve çözüm önerileri tartışılmalı ve yetkililere aktarılmalıdır.

Küresel düzeyde uluslararası öğrenci dolaşımında ön plana çıkan Çin, Hindistan, Kore, Almanya, Fransa ve Rusya gibi kaynak ülkelerden Türkiye'ye öğrenci akışı çok az olduğu için özellikle bu ülkelerden öğrenci sağlanmasına yönelik politikalar üretilmesine büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaçla uluslararası öğrenciler tarafından cazip bulunan Türkiye'de sunulan eğitimin kalitesi, Türkiye'deki eğitim ve yaşam maliyetinin alternatif ülkelere göre düşük olması ve Türkiye'nin kültürel, dinî veya etnik yapısı gibi etmenler tanıtımda ön plana çıkarılmalı; Türkiye ve üniversiteler hakkında doğru ve tam bilgilendirme yapmak için de etkin bir kamu diplomasisi uygulanmalıdır (Özoğlu et al., 2012). Özellikle üniversitelerimizin uluslararası öğrenciler açısından kaynak olan bu ülkelerdeki yükseköğretim kurumlarıyla öğrenci ve öğretim elemanı değişimine yönelik ikili anlaşmalar imzalamaları, ortak lisans ve lisansüstü programlar açmaları ve ortak bilimsel projeler geliştirmeleri tanıtım açısından büyük katkılar sağlayabilir ve uzun vadede bu ülkelerden öğrenci akışını da artırabilir.

Diğer taraftan Türkiye'nin kültürel ve coğrafi havzasındaki ülkelere kabul ettiği öğrenci sayısını artırmaya, özellikle daha nitelikli öğrencilerin akışının sağlanmasına yönelik politikalar üretilmelidir. Bu ülkelere gelen uluslararası öğrencilere dönük harç muafiyeti tarzı teşvikler uygulanmalı, ancak bu teşvikler başarı ile ilişkilendirilmelidir. Buna karşılık, üniversitelere devlet tarafından uluslararası öğrenci başına özendirici miktarda maddi destek sağlanmalıdır. Böylece, hem Türkiye'ye daha nitelikli öğrenci akışı sağlanabilir hem de uluslararası öğrencilerle ilgili özendirici teşvikler sağlanarak yükseköğretim kurumlarının süreçte daha aktif rol almaları sağlanabilir. Diğer taraftan kültürel ve coğrafi havzadaki ülkelerin yükseköğretim kurumları ile diyaloglar artırılmalı, bölgeye yönelik kalite güvence birlikleri kurulmalı ve diplomatik kanallardan protokoller imzalanmalıdır. Böylece, Türkiye'de alınan diplomaların tanınması ve denklikleriyle ilgili sorunlar ortadan kaldırılmalıdır. Sonuç olarak, bu tip birbirini destekleyici yaklaşımların yürürlüğe konması ve sürekli geliştirilmesi ile ülkemiz, kültürel ve coğrafi havzasındaki ülkeler için bir yükseköğretim merkezine dönüştürülebilir.

KAYNAKLAR

- Günay, D., & Günay, A. (2011). 1933'den günümüze Türk Yükseköğretiminde Niceliksel Gelişmeler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*. 1(1), 1-22.
- Günay, D. (2011). Türk Yükseköğretiminin Yeniden Yapılandırılması Bağlamında Sorunlar, Eğilimler, İlkeler ve Öneriler-I. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*. 1(3), 113-121.
- Özer, M., Gür, B. S., & Küçükcan, T. (2011). Kalite Güvencesi: Türkiye Yükseköğretimi için Stratejik Tercihler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*. 1(2), 59-65.
- Özoğlu, M., Gür, B. S., & Coşkun, İ. (2012). *Küresel eğilimler ışığında Türkiye'de uluslararası öğrenciler*. Ankara: SETA.
- Özoğlu, M. (2011). Statükodan değişime: 21. yüzyılın başında Türkiye'de yükseköğretim. B. S. Gür (Ed.), *2000'li Yıllar: Türkiye'de Eğitim* içinde (ss. 125-161). İstanbul: Meydan.
- Roslyn Kunin and Associates, Inc. (2009). *Economic impact of international education in Canada: Final report*. Vancouver: Roslyn Kunin and Associates, Inc. Retrieved from: http://www.international.gc.ca/education/assets/pdfs/RKA_IntEd_Report_enf.pdf.
- The Common Application (2012): Retrieved from: <https://www.commonapp.org/CommonApp/default.aspx#a>
- Universities and Colleges Admissions Service (UCAS) (2012): Retrieved from: <http://wwwucas.ac.uk/>